

Ο Τζωρτζ Καφέντζις στη Μέση Ανατολή

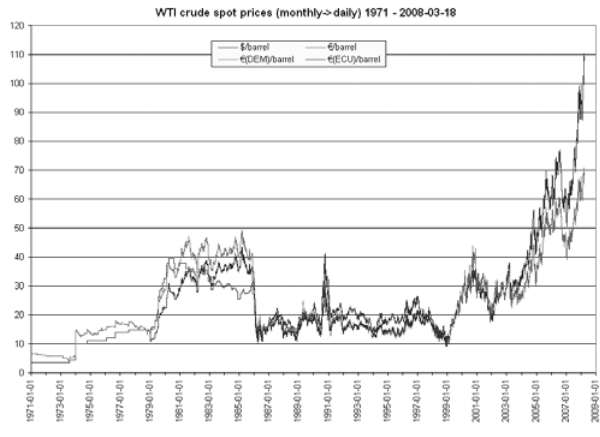
Τα πετρέλαια και η θεωρία του μπουριού

Στο προηγούμενο τεύχος, ενώ γκρινιάζαμε αγρίως με θέμα τις ανεπαρκείς εξηγήσεις για τους αμερικανικούς πολέμους στη Μέση Ανατολή και την Κεντρική Ασία, πετάξαμε και μια ατάκα κομματάκι ατεκμηρίωτη: “οι πετρελαϊκές εξηγήσεις είναι για αριστερούς αντιιμπεριαλιστές και δεν αντέχουν ούτε στη στοιχειώδη αντιπαράθεση με την κοινή λογική”. Κι έτσι, μ’ ένα σμπάρο, εκτός που καταδείξαμε το μεγάλο πλεονεκτήματα της συμμετοχής σε περιθωριακά έντυπα (γράφεις ό,τι θες και λογαριασμό δεν δίνεις), ανοίξαμε και μια κουβέντα που μάς φαίνεται ενδιαφέρουσα.

Το λοιπόν, η ιδέα σύμφωνα με την οποία “ο πόλεμος [του Μπους] γίνεται για τα πετρέλαια”, μπορεί να είναι πολυτραγουδιμένη, είναι όμως και εξαιρετικά ασαφής. Ουδέποτε έχει κάνει κάποιος τον κόπο να εξηγήσει τι σημαίνει αυτό το “για τα πετρέλαια”. Μας φαίνεται πάντως ότι δεν θα αδικήσουμε και πολύ τους Έλληνες αντιιμπεριαλιστές αν το ερμηνεύσουμε ως εξής: η πρόταση “ο πόλεμος [του Μπους] γίνεται για τα πετρέλαια” σημαίνει ότι, είτε ο Μπους αυτοπροσώπως, είτε κάποιος άλλος που δουλεύουν για τον Μπους, έχουν βάλει σκοπό να τοποθετήσουν ένα γιγάντιο μπουρί στο Ιράκ και το Αφγανιστάν, από το οποίο μπουρί, το αμερικανικό κεφάλαιο θα μπορεί έπειτα να ρουφάει το πετρέλαιο των λαών απρόσκοπτα και με μικρό κόστος.

Μήπως αδικούμε τους Έλληνες αντιιμπεριαλιστές εκκυδαϊζοντας τις απόψεις τους με την ερμηνεία του μπουριού; Δεν νομίζουμε. Το πετρελαϊκό μπουρί είναι εκείνο ακριβώς που εννοεί η αριστερή σοφία όποτε μουρμουράει το αγαπημένο της ρεφρέν. Από την άλλη όμως, η θεωρία του μπουριού, όσο να ‘ναι, έχει και κάποια προβληματάκια. Προβληματάκι πρώτο: όπως όλοι ξέρουμε, το Αφγανιστάν είναι η πρώτη πολεμική επιχείρηση των ΗΠΑ στην κεντρική Ασία, μια επιχείρηση που ήταν έτοιμη στα χαρτιά πριν από την πτώση των δίδυμων πύργων και εξελίσσεται για δέκα χρόνια και βάλε. Το Αφγανιστάν όμως δεν έχει την τύχη να διαθέτει “πετρέλαια”.¹ Οπότε προς τι ο αλληλοσπαραγμός;

Προβληματάκι δεύτερο: το Ιράκ, όπου και ο δεύτερος “πόλεμος του Μπους”, ως γνωστόν διαθέτει “πετρέλαια”. Μόνο που αυτό που συμβαίνει με τα πετρέλαια του Ιράκ είναι το ακριβώς ανάποδο από αυτό που προβλέπει η θεωρία του μπουριού. Καταρχήν το αμερικανικό κράτος είχε κανονίσει, ήδη δώδεκα χρόνια πριν από την εισβολή του 2003, να θέσει αυτά τα πετρέλαια εκτός κυκλοφορίας. Από τον πρώτο πόλεμο του κόλπου το 1991 και μετά, το Ιράκ βρισκόταν υπό καθεστώς εμπάργκο και το πετρέλαιο του κυκλοφορούσε στις διεθνείς αγορές μόνο σε αντάλλαγμα τροφίμων και φαρμάκων. Από το 2003 και έπειτα, καθώς ο πόλεμος και οι προσπάθειες πρόκλησης εμφυλίου πολέμου στο Ιράκ εξελίσσονταν, ακόμη και αυτές οι μικρές ροές ιρακινού πετρελαίου σταμάτησαν. Τα αποτελέσματα στο ύψος της τιμής του πετρελαίου είναι αυτά που όλοι νιώθουμε στην ωραία μας τσέπη και φαίνονται στα επόμενα διαγράμματα.

Διάγραμμα 1: Τιμές του πετρελαίου από το 1971 έως το 2008.

Διάγραμμα 2: Τιμές του πετρελαίου από το 2001 μέχρι το 2012.

Ειδικά το διάγραμμα 1 είναι εξαιρετικά διαφωτιστικό. Εκεί σημειώνονται οι κορυφώσεις της τιμής του πετρελαίου που σημειώθηκαν κατά τη διάρκεια της πρώτης και της δεύτερης πετρελαϊκής κρίσης (από το 1973 έως το 1979 και από το 1980 έως το 1985 αντίστοιχα). Από τη δεύτερη πετρελαϊκή κρίση και μετά, η τιμή του πετρελαίου σταθεροποιείται σε επίπεδα που λίγα χρόνια πριν θεωρούνταν “επίπεδα κρίσης” με την εξαίρεση του άλματος στην τιμή του πετρελαίου που αντιστοιχεί στον πρώτο πόλεμο του κόλπου το 1991. Είναι ενδιαφέρον που η έναρξη της επόμενης αυξητικής πορείας της τιμής του πετρελαίου συμπίπτει με την εισβολή των ΗΠΑ στα Βαλκάνια το 1999, αφού, όπως όλοι ξέρουμε, ούτε εκεί έχει πετρέλαιο. Τελικά πάντως, όπως βλέπουμε στο διάγραμμα 2, η μεγάλη εκτόξευση της τιμής του πετρελαίου από το 2001 και μετά (αύξηση 433% σε δολάρια και 281% σε ευρώ) αντιστοιχεί ακριβώς στην περίοδο του “πολέμου κατά της τρομοκρατίας”. Σήμερα οι τιμές του πετρελαίου βρίσκονται σε επίπεδα που κάνουν ακόμη και τις τιμές της δεύτερης πετρελαϊκής κρίσης να φαντάζονται νάνοι.

Οπότε, με το συμπάθιο δηλαδή, αλλά η θεωρία του μπουριού αρχίζει και δείχνει λιγάκι... μπαρούφα. Πού είναι το φτηνό πετρέλαιο που θα ρουφούσε ο αμερικανικός καπιταλισμός; Που είναι το μπουρί που θα ποτίζει με πετρέλαιο τις αχόρταγα ενεργόβορες αμερικανικές βιομηχανίες; Πουθενά. Αντιθέτως, αν μπορούμε να πούμε ότι κάτι προκλήθηκε από τον δεκαετή πόλεμο των ΗΠΑ στην Μέση Ανατολή και την Κεντρική Ασία, αυτό είναι η άνευ προηγουμένου εκτόξευση των τιμών του πετρελαίου. Όχι μόνο ο αμερικανικός καπιταλισμός δεν βρίσκει πετρέλαιο τζάμπα, αλλά αντιθέτως, εξαιτίας των αμερικανικών πολέμων, ο αμερικανικός καπιταλισμός πρέπει να πληρώνει όλο και περισσότερο για το κάθε πολύτιμο βαρέλι.

Οπότε αν θέλουμε να μιλήσουμε για τις πετρελαϊκές όψεις των αμερικανικών στοχεύσεων από το 2001 και μετά, θα πρέπει να βρούμε κάτι πιο έξυπνο και λιγότερο προφανές από τη θεωρία του μπουριού που, όπως είπαμε στο προηγούμενο τεύχος, είναι για αριστερούς αντιιμπεριαλιστές και που, όπως αποδείξαμε μόλις, δεν αντέχει ούτε στην στοιχειώδη αντιπαράθεση με την κοινή λογική.

Τα πετρέλαια και η θεωρία του Τζωρτζ Καφέντζις.

Πάντως, η αριστερή μεριά του διαγράμματος 1 είναι εξίσου ενδιαφέρουσα με την δεξιά του. Μάς δείχνει ότι όντως υπήρξε κάποτε μια εποχή που το σταθερά πάμφθινο πετρέλαιο της Μέσης Ανατολής έθρεφε απρόσκοπτα τις μηχανές του δυτικού καπιταλισμού. Αυτή η περίοδος ήταν η περίοδος της κυριαρχίας του Κεϊνσιανού μοντέλου, τότε που ολόκληρη η αμερικανική καπιταλιστική κοινωνία ήταν διαταγμένη γύρω από την γραμμή συναρμολόγησης (τον τόπο της καπιταλιστικής παραγωγής) και την οικογενειακή εστία (τον τόπο της αναπαραγωγής της εργατικής δύναμης). Αυτή η περίοδος, τα “χρυσά χρόνια” της μεταπολεμικής καπιταλιστικής ανάπτυξης κράτησαν για τρεις δεκαετίες. Όπως φαίνεται από το διάγραμμα 2, ήταν μια περίοδος που έλαβε τέλος οριστικά το 1973.

Ο Τζωρτζ Καφέντζις, ο τελευταίος ίσως αυτόνομος διανοού-

ΠΕΡΙΠΤΕΡΟ

(
μακροσκελε
ίσαπόψεισμ
εμικρούλες
φωτό
)

μενος που είπε κάτι χρήσιμο σχετικά με το καπιταλιστικό σύστημα, προσπάθησε να εξηγήσει την πρώτη πετρελαϊκή κρίση ήδη από το 1980.² Δεν μπορούμε να αναπαράξουμε εδώ το σύνολο των όσων ενδιαφέροντων είπε τότε, μπορούμε όμως να εντοπίσουμε τα βασικά τους σημεία. Κατά τη γνώμη του Καφέντζις λοιπόν, η δεκαετία του '70 ήταν η δεκαετία μιας όλο και πιο συνειδητής επίθεσης των αφεντικών στην εργατική τάξη και ταυτόχρονα η δεκαετία που σηματοδότησε το τέλος του κείνσιανού μοντέλου. Όχι μόνο στις ΗΠΑ, αλλά σε ολόκληρο τον πρώτο κόσμο, η αστική τάξη εγκατέλειψε το παραγωγικό μοντέλο που είχε χτιστεί γύρω από την αλυσίδα συναρμολόγησης και το νοικοκυριό. Η αιτία αυτής της εγκατάλειψης δεν ήταν κάποια "καλή ιδέα", κάποιο αποδοτικότερο τρόπο εκμετάλλευσης που με κάποιο τρόπο "ανακαλύφθηκαν", άρρισαν να εφαρμόζονται και επικράτησαν όπως επιβάλλουν οι κανόνες του δαρβινισμού, αλλά οι προλεταριακοί αγώνες της αμέσως προηγούμενης περιόδου.

Όσον αφορά το πετρέλαιο και την τιμή του λοιπόν, ο Καφέντζις είχε να κάνει τις εξής ενδιαφέρουσες παρατηρήσεις:³

i. Η πρώτη απάντηση των αφεντικών στις εργατικές επιθέσεις των δεκαετιών του '60 και του '70 ήταν η διάλυση του μοντέλου καπιταλιστικής συσσώρευσης που είχε χτιστεί γύρω από την αλυσίδα συναρμολόγησης. Αυτή η διάλυση έγινε με διπλό τρόπο: από τη μια με την τεχνολογική φυγή προς τα εμπρός, με την ανάπτυξη νέων μεθόδων παραγωγής, την εισαγωγή της ρομποτικής και των υπολογιστών, με τον καλπασμό του αυτοματισμού· με άλλα λόγια, με τη διαμόρφωση τρόπων παραγωγής που απαιτούν ακόμη μικρότερη ανάλωση ανθρώπινης εργασίας σε σχέση με τον όγκο του συνολικού επενδυμένου κεφαλαίου. Από την άλλη, έγινε με την επιστροφή σε μεθόδους παραγωγής με ελάχιστη χρήση μηχανών και σχετικά τεράστια ανάλωση ανθρώπινης εργασίας, με κλασικότερο παράδειγμα την αλματώδη ανάπτυξη του τομέα των υπηρεσιών, από τα κάθε λογής καταστήματα έτοιμου φαγητού μέχρι τις σεξουαλικές υπηρεσίες.

ii. Όμως, οι παραγωγικοί κλάδοι που χαρακτηρίζονται από "υψηλή οργανική σύνθεση του κεφαλαίου" (γιγάντιες, υπερεξελιγμένες και ακριβές μηχανές από τη μια και σχετικά μηδαμινή ανάλωση εργασίας από την άλλη) μπορεί να αστράφτουν όσο θέλουν, μπορεί να γλυτώνουν τα αφεντικά από τους ατίθαστους εργάτες της αλυσίδας και τους αγώνες τους, έχουν όμως να αντιμετωπίσουν ένα μικρό ζήτηματάκι. Καθώς στον καπιταλισμό μόνο η ανάλωση ανθρώπινης εργατικής δύναμης μπορεί να παράξει αξία και υπεραξία, οι βιομηχανικοί κλάδοι "υψηλής οργανικής σύνθεσης" καταλήγουν να παράγουν ελάχιστη υπεραξία "από μόνοι τους". Τα αφεντικά έχουν κάνει εκεί τεράστιες επενδύσεις που δεν μπορούν να αποδώσουν όσο θα δικαιολογούσε το μέγεθός τους.

iii. Η καπιταλιστική κοινωνία λοιπόν, αρχίζει να διατάσσεται σαν ένα δέντρο. Τα ψηλά κλαδιά είναι οι κλάδοι "υψηλής οργανικής σύνθεσης". Εκεί η υψηλή τεχνολογία βασιλεύει, αλλά η αξία που παράγεται είναι σχετικά ελάχιστη. Οι ρίζες του δέντρου από την άλλη, είναι οι κλάδοι της "χαμηλής οργανικής σύνθεσης". Εδώ βασιλεύει η παλιά καλή σκλαβιά του καπιταλισμού "της απόλυτης υπεραξίας", η επιμήκυνση του χρόνου εργασίας, η επιστροφή στον 19ο αιώνα. Κι όμως, είναι εδώ, μακριά από τα υπερμηχανήματα, που παράγεται η μεγάλη μάζα της αξίας και της υπεραξίας.

iv. Τα αφεντικά των κλάδων της υψηλής οργανικής σύνθεσης θα έπρεπε λοιπόν να είναι δυστυχισμένα. Οι επενδύσεις τους είναι τεράστιες, αλλά τα κέρδη τους θα έπρεπε να χωριούν σε σχέση με τα κέρδη που αποκομίζουν (πάντα αναλογικά με τις επενδύσεις που έχουν πραγματοποιήσει) τα βρώμικα ξαδέρφια τους που εκμεταλλεύονται εργασία στις ρίζες του δέντρου, δηλαδή στους κλάδους χαμηλής οργανικής σύνθεσης. Ευτυχώς για τους υπερτεχνολογικούς καπιταλιστές όμως, το καπιταλιστικό σύστημα κοινωνικής οργάνωσης δεν είναι ένα σύστημα δικαιοσύνης, ακόμη και για τα αφεντικά. Τα κέρδη του κάθε αφεντικού δεν αντιστοιχούν στην υπεραξία που παράγεται από τους εργάτες που έχει στη δουλειά του, όπως άλλωστε και ο μισθός του κάθε εργάτη δεν αντιστοιχεί στην ποσότητα της υπεραξίας που αποσπάται από αυτόν. Αντιθέτως, υπάρχουν κοινωνικές διαδικασίες βάσει των οποίων αυτή η υπεραξία μεταφέρεται από τις "ρίζες" προς τα "κλαδιά" του δέντρου. Στην πραγματικότητα, όπως έχει δείξει ο Μαρξ κατά τη διάρκεια της συζήτησης περί τιμών και αξιών, η υπεραξία που αποσπάται από τους εργάτες στα φαστ φουντ και τις οικοδομές βρίσκεται το δρόμο της προς τα πορτοφόλια των αφεντικών της ρομποτικής βιομηχανίας και των υπολογιστών.

v. Η τιμή του πετρελαίου παίζει εδώ σημαντικό ρόλο. Γιατί το πετρέλαιο είναι ένα από τα βασικά εμπορεύματα στον καπιταλισμό. Αυτό σημαίνει ότι, αντίθετα πχ με τα ρολόγια κούκου, το πετρέλαιο είναι ένα εμπόρευμα που εμπλέκεται στην παραγωγή όλων των υπόλοιπων εμπορευμάτων. Αυτό με τη σειρά του σημαίνει ότι οι αυξομειώσεις της τιμής του πετρελαίου καταλήγουν σε αντίστοιχες αυξομειώσεις των τιμών όλων των υπόλοιπων εμπορευμάτων. Επίσης σημαίνει ότι κάθε αφεντικό, σε όποιο σημείο του παραγωγικού δέντρου και να βρίσκεται, επηρεάζεται από την τιμή του πετρελαίου. Εδώ βρίσκεται ο τρόπος με τον οποίο η υπεραξία που παράγεται στις "ρίζες" του δέντρου της παραγωγής φτάνει να τρέφει τα "κλαδιά". Η έκρηξη της τιμής του πετρελαίου που συνόδευσε την πρώτη πετρελαϊκή κρίση, υπήρξε βασικό τμήμα του μηχανισμού μέσω του οποίου επιτυγχάνεται αυτή η μεταφορά. Το πετρέλαιο και τα υπόλοιπα βασικά ενεργειακά εμπορεύματα πουλιούνται σε τιμές πάνω από την αξία τους και τα αφεντικά των κλάδων χαμηλής οργανικής σύνθεσης αναγκάζονται να τα αγοράζουν, γιατί κάθε καπιταλιστική επιχείρηση, όσο χαμηλής τεχνολογίας και να είναι, χρειάζεται ενέργεια. Αυτοί όμως που πουλάνε τα ενεργειακά εμπορεύματα σε τιμές πάνω από την αξία τους, είναι οι καπιταλιστές των κλάδων υψηλής οργανικής σύνθεσης. Συνεπώς οι αυξημένες τιμές των ενεργειακών εμπορευμάτων (η πρώτη ενεργειακή κρίση) λειτουργούν ως ιμάντας μεταβίβασης (ένας από πολλούς; Ο Καφέντζις δεν το διευκρινίζει) της υπεραξίας από τους κλάδους χαμηλής οργανικής σύνθεσης του κεφαλαίου προς τους κλάδους υψηλής οργανικής σύνθεσης.

Τα πετρέλαια και ο πόλεμος

Προφανώς δεν έχουμε υπογράψει κανένα συμβόλαιο ότι θα συμφωνούμε με ό,τι είπε ο Καφέντζις το 1980 για να εξηγήσει την πετρελαϊκή κρίση. Νομίζουμε όμως ότι υπάρχουν εδώ σημεία για να κρατήσει κανείς, σκέψεις να γίνουν και γόνιμες παρατηρήσεις να διατυπωθούν.

Η πιο χρήσιμη από τις ιδέες του Καφέντζι είναι κατά τη γνώμη μας η ιδέα του πετρελαίου ως "βα-

σικού εμπορεύματος". Το γεγονός ότι το πετρέλαιο και γενικά τα ενεργειακά εμπορεύματα εμπλέκονται στην παραγωγή όλων των υπόλοιπων εμπορευμάτων, μάς δείχνει ότι υπάρχουν πολλά περισσότερα να γίνουν με το πετρέλαιο και την τιμή του από όσα υπονοεί η θεωρία του μπουριού. Αντί να αποτελούν απλά εμπορεύματα που πουλιούνται και αγοράζονται για να παράξουν κέρδος, τα ενεργειακά εμπορεύματα και η τιμή τους γίνονται εργαλεία άσκησης πολιτικής. Μάλιστα αυτή η πολιτική είναι μια πολιτική πλανητικής κλίμακας. Η αύξηση ή η μείωση της τιμής του πετρελαίου επηρεάζει κάθε αφεντικό του πλανήτη με τρόπο βαθύ και αναπόδραστο. Συνεπώς όποιος είναι σε θέση να παίξει με την τιμή του πετρελαίου, έχει στα χέρια του ένα πανίσχυρο εργαλείο τεράστιας εμβέλειας. Ίσως το ισχυρότερο εργαλείο άσκησης πλανητικής πολιτικής σε καιρό ειρήνης. Αρκεί να ξέρει πώς ακριβώς λειτουργεί.

Όσο για το πώς ακριβώς λειτουργεί αυτό το εργαλείο, η ιδέα σύμφωνα με την οποία η αύξηση της τιμής των ενεργειακών εμπορευμάτων λειτουργεί σαν ιμάντας μεταβίβασης υπεραξίας από τους κλάδους χαμηλής οργανικής σύνθεσης προς τους κλάδους υψηλής οργανικής σύνθεσης, μάς φαίνεται κομματάκι πιο μυστήρια. Από τη μια είναι γεγονός ότι είναι αυτή ακριβώς η ιδέα που βοήθησε τον Καφέντζι να προβλέψει -ολόσωστα!- ότι ο καπιταλισμός θα ξαναανακαλύψει τη σκλαβιά, σε εποχές μάλιστα που όλοι οι αριστεροί και εξτρεμιστές διανοούμενοι έπλεαν σε πελάγη αισιοδοξίας και πετούσαν τζάμπα μπουρδες όπως "το τέλος της εργασίας".⁴ Εμείς, όντας άνθρωποι που από μια κακή ιστορική συγκυρία βρέθηκαν να μεγαλώνουν σε μια διανοητική έρημο, έχουμε μάθει καλά ότι οι ιδέες που οδηγούν σε σωστές προβλέψεις ουδέποτε είναι για πέταμα. Από την άλλη όμως, είναι επίσης γεγονός ότι η ιδέα του Καφέντζις βασίζεται σε μια ορισμένη ανάγνωση σχετικά άγνωστων αποσπασμάτων από τον τρίτο τόμο του Κεφαλαίου, η κριτική στα οποία έχει ήδη αναλώσει σελίδες επί σελίδων και εν πάση περιπτώσει, είναι ένα εγχείρημα που αυτή τη στιγμή βρίσκεται πέρα από τις δυνατότητές μας.

Παρόλ' αυτά, με το θράσος που απαντάται μόνο σε συντάκτες περιθωριακών εντύπων, θα θέλαμε να σημειώσουμε τα εξής: πρώτον, η ιδέα του Καφέντζις γίνεται πολύ επικίνδυνη αν παραβλέψει κανείς, όπως κάνει ο ίδιος ο Καφέντζις, την ύπαρξη των εθνικών αστικών τάξεων και των εθνικών κρατών. Όποιος παραβλέπει τον ιμπεριαλισμό και ταυτόχρονα υιοθετεί ιδέες όπως του Καφέντζι, κάνει προοδευτικά την επαφή του με την πραγματικότητα· πρώτα αρχίζει να παραληρεί λέγοντας ότι οι Αμερικάνοι κάνουν πόλεμο στη Μέση Ανατολή για να γουστάρουν οι Κινέζοι, έπειτα βρίσκεται να βαράει ταμπούρλο σε διεθνείς συνόδους και γενικά δεν έχει τέλος ετούτος ο κατήφορος. Οι γνώστες της πρόσφατης ιστορίας ας εφαρμόσουν τις γνώσεις τους.

Η γνώμη μας σε αυτό το περιοδικό είναι ότι σήμερα, ακόμη περισσότερο από τότε που ο Καφέντζις διατύπωνε τις θεωρίες του, τα αφεντικά οργανώνονται σε εθνικές αστικές τάξεις και ότι τα επιμέρους καπιταλιστικά κράτη αποτελούν την πολιτική οργάνωση των συμφερόντων αυτών των εθνικών αστικών τάξεων. Νομίζουμε επίσης ότι αυτά τα συμφέροντα συγκρούονται όλο και πιο έντονα. Είναι από αυτή την σκοπιά που νομίζουμε ότι η ιδέα του Καφέντζις μπορεί να αποδειχθεί χρήσιμη.

Δεύτερον λοιπόν: αν όντως η αύξηση της τιμής του πετρελαίου λειτουργεί σαν ιμάντας μεταβίβασης της υπεραξίας από τους κλάδους χαμηλής οργανικής σύνθεσης προς τους κλάδους υψηλής οργανικής σύνθεσης, η αύξηση της τιμής του πετρελαίου παγκοσμίως θα ωφελεί εκείνες τις εθνικές αστικές τάξεις που κάνουν τις δουλειές τους με υψηλή οργανική σύνθεση του κεφαλαίου και θα δημιουργεί προβλήματα σε εκείνες τις εθνικές αστικές τάξεις που κάνουν τις δουλειές τους με χαμηλότερη οργανική σύνθεση του κεφαλαίου.

Ας εφαρμόσουμε τώρα στην πραγματική κατάσταση του διεθνούς ιμπεριαλιστικού ανταγωνισμού. Υπάρχει μια εθνική αστική τάξη που δουλεύει με υψηλή οργανική σύνθεση του κεφαλαίου και πάντως υψηλότερη απ' ό,τι οι εθνικοί της ανταγωνιστές; Δεν ξέρουμε. Μάς φαίνεται όμως ότι υπάρχει μια εθνική αστική τάξη που μπορεί να ελπίζει ότι είναι η καλύτερα προετοιμασμένη για να επιχειρήσει το απαιτούμενο τεράστιο τεχνολογικό και παραγωγικό άλμα. Είναι η αστική τάξη των ΗΠΑ, του κράτους απ' όπου ξεκίνησαν όλα, του κράτους που ήδη από την δεκαετία του '70 μπορούσε να μιλάει για "κοινωνία της πληροφoρίας", για "βιοτεχνολογική επανάσταση" και για "εναλλακτικές μορφές ενέργειας". Του κράτους που ήδη από την δεκαετία του '80 μπορούσε να μιλάει για στρατιωτικές χρήσεις δορυφόρων και δικτυακές πλανητικές συνδέσεις.

Για αυτή την εθνική αστική τάξη, η αύξηση της τιμής του πετρελαίου θα μπορούσε να έχει δύο ειδών ωφέλη. Πρώτον, αν ισχύουν οι υποθέσεις του Καφέντζις, η αύξηση της τιμής του πετρελαίου θα μπορούσε να λειτουργήσει ως ιμάντας μεταβίβασης της υπεραξίας που παράγεται σε άλλες χώρες προς τη μεριά του αμερικανικού κεφαλαίου. Δεύτερον όμως, και πολύ λιγότερο επισφαλές ως υπόθεση, η αύξηση της τιμής του πετρελαίου θα μπορούσε να καταστήσει οικονομικά συμφέρουσες τις επενδύσεις που απαιτούνται για το τεχνολογικό άλμα προς την μεταπετρελαϊκή εποχή. Γιατί όσο πιο ακριβός γίνεται ο παλιός κόσμος του πετρελαίου, τόσο περισσότερο δελεαστικός γίνεται για τα αφεντικά ο καινούριος κόσμος των νέων τεχνολογιών. Αν από την άλλη υπάρχουν εθνικές αστικές τάξεις που δυσκολεύονται να παρακολουθήσουν αυτή τη διαδικασία τεχνολογικής αλλαγής, αυτές οι εθνικές αστικές τάξεις θα έχουν τόσο μεγαλύτερο πρόβλημα, όσο περισσότερο ανεβαίνει η τιμή του πετρελαίου.

Όσο για το ποιες ακριβώς θα μπορούσαν να είναι αυτές οι εθνικές αστικές τάξεις, μάς φαίνεται ότι μία είναι αυτή που έχουμε εμείς πάνω απ' τα κεφάλια μας. Ας περάσουμε όμως σε σοβαρότερους παίκτες και ας παρακολουθήσουμε για λίγο τον τρόπο με τον οποίο οι γνωστοί μας πράκτορες της CIA με διδακτορικό στις διεθνείς σχέσεις περιέγραφαν πρόσφατα τα προβλήματα του κινεζικού κεφαλαίου:

Αν κάποια στιγμή οι εξαγωγές [ενν. της κινεζικής βιομηχανίας] σταματήσουν να ρέουν προς το εξωτερικό και οι πρώτες ύλες σταματήσουν να ρέουν προς το εσωτερικό [της Κίνας], τα εισοδήματα στο εσωτερικό της χώρας θα πέσουν σε βαθμό που η χώ-

ρα θα οδηγηθεί σε καταστάσεις πολιτικά εκρηκτικές. (...)

Από τη σκοπιά των Κινέζων [η αντιμετώπιση μιας, πιθανότατα κατά τα άλλα, μείωσης των εξαγωγών] αποτελεί στρατηγική πρόκληση, πρόκληση που μπορεί να αντιμετωπιστεί μόνο με την αύξηση της κερδοφορίας της κινεζικής οικονομικής δραστηριότητας. Αυτό όμως είναι σχεδόν αδύνατον για παραγωγούς χαμηλής προστιθέμενης αξίας. Η λύση είναι η στροφή προς την παραγωγή υψηλότερης προστιθέμενης αξίας (λιγότερα παπούτσια, περισσότερα αυτοκίνητα), η οποία όμως με τη σειρά της απαιτεί ένα διαφορετικό είδος εργατικής δύναμης, με πολύ περισσότερα χρόνια εκπαίδευσης και εμπειρίας απ' ό,τι ο μέσος κινέζος εργάτης των παραλιών, πόσο μάλλον του εσωτερικού της χώρας. Ταυτόχρονα, μια τέτοια μεταστροφή θα σήμαινε τον άμεσο ανταγωνισμό με τις ήδη καλά θεμελιωμένες οικονομίες της Ιαπωνίας, των ΗΠΑ και της Γερμανίας (...)⁵

Μετάφραση: πρώτα ο κινεζικός καπιταλισμός από τη μεριά των εξαγωγών. Εδώ χρειάζονται "λιγότερα παπούτσια και περισσότερα αυτοκίνητα". Αυτό, στη γλώσσα του Καφέντζις θα λεγόταν με τις λέξεις "αύξηση της οργανικής σύνθεσης του κεφαλαίου". Και όπως βλέπουμε, οι πράκτορες με διδακτορικό γνωρίζουν, ή καλύτερα εύχονται, ο κινεζικός καπιταλισμός να είναι ανίκανος για τις απαιτούμενες μεταβολές. Έχουν μαζί τους το γεγονός ότι τέτοιες μεταβολές απαιτούν τεράστιες κοινωνικές αλλαγές, και αυτό σε μια χώρα που, τα τελευταία τριάντα χρόνια, έχει ήδη διέλθει από τεράστιες κοινωνικές αλλαγές, τόσο που η "εσωτερική σταθερότητα" ήδη δοκιμάζεται σκληρά", ή αλλιώς ο ταξικός πόλεμος μαίνεται οξυτάτος.

Έπειτα ο κινεζικός καπιταλισμός από τη μεριά των εισαγωγών: δεν υπάρχει αμφιβολία ότι μεταξύ των "πρώτων υλών" που πρέπει πάση θυσία να ρέουν απρόσκοπτα προς το εσωτερικό της Κίνας, η βασικότερη είναι το πετρέλαιο. Του οποίου η τιμή έχει αυξηθεί κατά 400% από τότε που ξεκίνησε "ο πόλεμος του Μπους". Και του οποίου η τιμή χτυπάει νέα ρεκόρ με μια απλή νύξη πολέμου μεταξύ Ισραήλ και Ιράν, όπως αυτές που σε τόση αφθονία πλημμυρίζουν τα μήντια τελευταία.

Όσο για το τι άλλο θα μπορούσε να γίνει με το πετρέλαιο, τις λοιπές πρώτες ύλες, και την απρόσκοπτη ροή τους προς το εσωτερικό της Κίνας, οι πράκτορες με διδακτορικό είναι περισσότερο από σαφείς:

Η οικονομική ύφεση στην Ευρώπη και τις ΗΠΑ, τους δύο βασικούς πελάτες της Κίνας, εκθέτει τις κινεζικές εξαγωγές σε αυξημένο ανταγωνισμό και ελαττωμένη ζήτηση. Εν τω μεταξύ η Κίνα δεν έχει μέχρι στιγμής σταθεί ικανή, ούτε να αυξήσει την εσωτερική ζήτηση, ούτε να εγγυηθεί την πρόσβαση στις πλανητικές θαλάσσιες διαδρομές ανεξαρτήτως των διαθέσεων του αμερικανικού ναυτικού (...)⁶

Δεν ξέρουμε αν υπήρξαμε πειστικοί. Μάς φαί-

νεται όμως ότι τα όσα παραθέσαμε παραπάνω μας δίνουν μια περιγραφή των ενεργειακών πλευρών της αμερικανικής στρατηγικής της Μέσης Ανατολής, πολύ πιο ικανοποιητική από τη θεωρία του μπουριού. Υποστηρίξαμε λοιπόν ότι στην πραγματικότητα οι ΗΠΑ επιδιώκουν την αύξηση της τιμής του πετρελαίου εδώ και δεκαετίες. Για να το πετύχουν θέτουν πετρελαϊκά κοιτάσματα εκτός κυκλοφορίας, είτε με άμεσες πολεμικές επεμβάσεις, είτε με εμπάργκο, από αυτό εναντίον του Ιράκ στη δεκαετία του '90 μέχρι το πολύ πρόσφατο εναντίον του Ιράν. Οι ιθύνοντες του αμερικανικού κράτους πράττουν κατ' αυτόν τον τρόπο γιατί εκτιμούν πως ο αμερικανικός καπιταλισμός είναι καλύτερα προετοιμασμένος για να πραγματοποιήσει το άλμα προς ένα νέο μοντέλο κεφαλαιακής συσσώρευσης. Επίσης γιατί κατ' αυτόν τον τρόπο το αμερικανικό κεφάλαιο αντιμετωπίζει μεν προβλήματα, τα οποία όμως ελπίζει ότι, χάρη στην τεχνολογική του υπεροχή, θα είναι πολύ λιγότερα από τα αντίστοιχα των μεγάλων ανταγωνιστών του. Τέλος γιατί αυτή η επιδίωξη συνάδει με τη γενικότερη στρατηγική περικύκλωσης του κινεζικού καπιταλισμού. Όπως θα δούμε με άλλες ευκαιρίες, αυτή η στρατηγική περικύκλωσης, ούτε επιδιώκεται, ούτε είναι δυνατόν να επιδιώκεται δίχως τη συνδρομή ενός παράγοντα που οι κλασικές μαρξιστικές θεωρίες θεωρούν "εξωτερικό" και "επουσιώδη". Δίχως δηλαδή τη συνδρομή του σημαντικού παράγοντα που οι πράκτορες με διδακτορικό στα παραπάνω αποκάλεσαν "το αμερικανικό ναυτικό".

Σημειώσεις

1. Αν κανείς αγαπάει πολύ τη θεωρία του μπουριού που ρουφάει πρώτες ύλες, μπορεί να βρει δημοσιεύματα σύμφωνα με τα οποία το Αφγανιστάν διαθέτει κοιτάσματα "σπανίων γαιών". Πχ "Αμύθητο ορυκτό πλούτο εντόπισαν οι ΗΠΑ στο Αφγανιστάν", Καθημερινή 20/6/2010. Μόνο που αυτή η φοβερή πληροφορία ακούστηκε μόνο μία φορά (από πηγές του αμερικανικού υπουργείου εξωτερικών) και από τότε κι έπειτα δεν ξανααναφέρθηκε.
2. Η βασική πηγή των όσων συζητάμε εδώ είναι το κείμενο του George Cafftentzis με τίτλο "The Work Energy Crisis and the Apocalypse", γραμμένο το 1980. Για περισσότερες διευκρινήσεις μπορεί κανείς επίσης να κοιτάξει το "On Africa and Self Reproducing Automata", του ίδιου. Αμφότερα βρίσκονται εύκολα με το Google.
3. Ας προσέξει εδώ ο αναγνώστης: οι παρατηρήσεις που ακολουθούν ανήκουν όλες στον Καφέντζις του 1980.
4. Αυτή η τόσο επιτυχημένη πρόβλεψη που έγινε σε τόσο χαλεπούς καιρούς περιέχεται στο George Cafftentzis, *Το Τέλος της Εργασίας ή η Αναγέννηση της Σκλαβιάς: Μια Κριτική στον Ρίφκιν και τον Νέγκρι*, 1998, Ελληνική Μετάφραση Εργάτες του Αρνητικού, 2003.
5. George Friedman, "The State of the World, part II: Assessing China's Strategy", Stratfor.com, 6/3/2012. Λογικά όταν διαβάσετε αυτές τις γραμμές, αυτό το κείμενο θα βρίσκεται αναρτημένο στο antifascrista.net > βιβλιοθήκη > τεκμηρίωση.
6. Στο ίδιο.